

УДК 338.48(477)

ТУРИСТИЧНА ІНДУСТРІЯ УКРАЇНИ В ДОВОЄННИЙ ТА ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Олександр БЕРГХАУЕР, Дюло ФОДОР, Атілла ТОВТ

*Закарпатський угорський інститут
імені Ференца Ракоці II, м. Берегове, Україна*

Умови розвитку туристичної галузі в Україні загалом та на Закарпатті зокрема тривалий час визначають за характерним для країни економічним і суспільним середовищем, а також особливостями самої індустрії гостинності. Розуміння процесу еволюції та розвитку галузі неможливе без розкриття цих специфічних рис і усвідомлення трендів сучасного туризму у світі.

Серед своєрідних ознак і рис, які спостерігаються в Україні, першими слід видокремити *економічні умови та інвестиційне середовище*. Порівняно з сусідніми державами процес трансформації господарства України й надалі гальмується і є незавершеним. Економічне та інвестиційне середовище постійно змінюється, ба більше, в умовах корупційності й бюрократичності системи нестабільність внутрішніх відносин значною мірою зростає. Утім, слід зазначити, що в новому тисячолітті розпочався певний економічний розвиток (який добре відображається і в туристичній індустрії), показуючи іноді навіть видовищні результати, порівняно з попередніми занедбанними станами в галузі (Berghauer, 2012).

© Бергхауер О., Фодор Д., Товт А., 2023

Збільшення ролі туризму в господарстві України добре простежувалося останні два десятиліття. До (і деякою мірою незважаючи на) економічної кризи 2008–2009 рр., політичних/воєнних (по)дій 2013–2014 рр. у східній частині нашої держави, а також спалаху пандемії коронавірусної хвороби у 2019 р. спостерігався постійний ріст прибутків, так само як і кількості інвестицій і масштабів збуту послуг у галузі. Але потрібно усвідомити, що економіка України (зокрема, туризм) постійно бореться з нестачею капіталу, яка (частково) задовольняється міжнародними інвестиціями тільки з рахунків офшор-бізнесу. Адже внаслідок несприятливих економічних і фінансових умов «автентичні» закордонні інвестори тримаються подалі від країни (Berghauer, 2011). Зрозуміло, що російське вторгнення в Україну 2022 р. не лише погіршило окреслену ситуацію, а на значній території країни повністю унеможливило функціонування туризму як галузі господарства.

Наступною характерною ознакою туристичної індустрії в Україні є *стан правового регулювання галузі та державної політики стосовно туризму*. Хоча початкові кроки регулювання діяльності галузі були зроблені відносно рано (відкриття туристичних бюро й офісів, прийняття базового галузевого закону, вступ до міжнародних організацій), але пізніше процес менеджменту туризму й самі правові акти значно сповільнилися і скоротилися. Як наслідок, потрібні зміни в галузі залишилися незавершеними, значною мірою тому, що їх завершення означало б повну трансформацію всієї господарської системи країни. Отже, концепція і система індустрії туризму, успадкована від Радянського Союзу, залишалася сталою в багатьох аспектах. Сучасні недоліки правового регулювання галузі є надзвичайно великими, а частина прийнятих законів базується на застарілій системі (Sass, 2019).

Специфічні риси державної статистики стосовно туризму і туристичних операторів теж відіграють свою роль у сучасному стані розвитку галузі. Значну частину особливостей туризму України також можна оцінювати як успадкованих від радянського минулого і як результат ізольованих рамок розвитку. Усе це добре прослідковується як під час аналізу офіційних статистичних даних туризму, так і констатування суворих комунікаційних та поведінкових звичок персоналу провайдерів туристичних послуг. Щодо

першого, то офіційні статистичні дані доступні лише в разі туристичних підприємств загалом, а також ресторанного господарства й оздоровчого туризму зокрема (Державна служба статистики України, 2022). Та навіть ці статистики не створюють єдину й суцільну систему, дозволяючи чимало часом незрозумілих перекриттів у представлених даних. Презентація офіційно зареєстрованих туристичних компаній є неповною і вузькою за профілями – численні підприємства за простою виключені з кола туристичних провайдерів (Sass, 2019). Індивідуальних постачальників послуг розміщення, які забезпечують туристів житлом у своїх власних володіннях (садибах), взагалі не вважають туристичними підприємцями у разі, якщо одночасна кількість їх гостей не перевищує дев'ять осіб. Як результат названих недоліків, часом цілі категорії туристичних продуктів і послуг залишаються поза полем зору системи й офіційної статистики. А це означає, що функціонування туристичного сектору та регіональний розвиток певної територіальної одиниці неможливо належним чином ні планувати, ні скеровувати (Tátrai et al., 2018).

Нарешті час виокремити *туристичний трафік*. За останні роки кількість закордонних туристів у країні постійно коливалася. До пандемії ковіду загальна кількість в'їзних та виїзних туристів перевищувала 40 мільйонів осіб. У коливанні міжнародного трафіку добре прослідковується негативний ефект економічної кризи 2009 р., як і російсько-українського збройного конфлікту, що розпочався у 2014 р. (Gyuricza, 2017). Незважаючи на факт поліпшення даних трафіку в допандемічний період, важливо зазначити таке:

- а) Україна більше ніколи не зможе досягти показників трафіку, характерних для неї в довоєнний період (до 2013 р.);
- б) попередній надлишок в'їзних туристів змінився на протилежний, і Україна перетворилася на країну-відправника у глобальній системі туризму – переважно це є результатом масової міграції робочої сили (Tátrai et al., 2018).

Список використаних джерел

1. Berghauer S. (Бергхауер О.): A határmentiség és a turizmus sajátos összefüggései Kárpátalja magyarlakta területein. // Tér és Társadalom / Space and Society – 2011, 25/4. – С. 148–163.

2. Berghauer S. (Бергхауер О.): A turizmus, mint kitörési pont Kárpátalján (?) (Értékek, remények, lehetőségek Ukrajna legnyugatibb megyéjében). // PhD-értekezés. Pécsi Tudományegyetem Természettudományi Kar, Földtudományok Doktori Iskola. – 2012. – C. 213
3. Gyuricza L. (Дюріца Л.): A turizmus és biztonság kérdése a Krím-félsziget anektálása kapcsán // II. Turizmus és Biztonság Nemzetközi Tudományos Konferencia. Tanulmánykötet. Pannon Egyetem Nagykanizsai Kampusz. – 2017. – C. 140–149.
4. Sass E. (Шашш Е.): A kárpátaljai Beregvidék falusi turizmusának helyzete és fejlődési lehetőségei // PhD-értekezés. Pécsi Tudományegyetem Természettudományi Kar, Földtudományok Doktori Iskola. – 2019. – C. 206
5. Tátrai P. – Molnár J. – Molnár D. I. – Kovály K. – Erőss Á. – Ferenc V. – Rákóczi K. (Татраї П. – Молнар Й. – Молнар Д. І. – Коваль К. – Ереш А. – Ференц В. – Ракоці К.) A migrációs folyamatok hatása a kárpátaljai magyarok számának alakulására // Metszetek. – 2018. – Vol. 7/1. – C. 5–29.
6. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua